

УДК 811.1/2'276.6'373.422

В. Ю. Тютюнник

ORCID: 0000-0001-8519-5596

В. І. Голяк

ORCID: 0000-0002-3151-9134

К. А. Ільєва

ORCID: 0000-0002-4604-6069

ДО ПИТАННЯ АНТОНІМІЧНИХ ВІДНОСИН У АНГЛІЙСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМАХ УРБООЕКОЛОГІЇ

У статті представлений структурно-семантичний аналіз антонімічних відносин в англійській, французькій та німецькій термінології урбоекотології. Досліджувана термінологія урбоекотології являє собою сукупність тематичних і семантичних груп та підгруп, системно організованих та взаємопов'язаних. Одним із проявів системності цієї терміносистеми є наявність у ній антонімічних відносин. Можна констатувати, що досліджуваним нами терміносистемам урбоекотології в англійській, французькій та німецькій мовах однаково властива антонімія як прояв парадигматичних відносин, і тут представлені всі основні семантичні типи антонімів: 1) антоніми, які виражають якісну протилежність, саме вони реалізують контрарну протилежність; 2) антоніми, які виражають компліментарність; 3) антоніми, які виражають протилежну спрямованість дій, ознак і властивостей – векторна протилежність.

Ключові слова: *термінологія, галузеві термінології, терміносистеми, термінологія урбоекотології, антоніми, антонімічні відносини, словотвірний тип антонімії, лексичний тип антонімії, парадигматичні відносини, контрарна протилежність, комплементарна протилежність, векторна протилежність.*

DOI 10.34079/2226-3055-2021-14-25-302-310

Постановка проблеми. Ми живемо в епоху колосальних глобальних цивілізаційних перетворень. Сучасна модель глобалізації охоплює економічний, соціальний, культурний і духовний аспекти, і це стосується усіх сфер людської діяльності: економічної, торговельної, наукової, освітньої та соціально-культурної. Цей процес супроводжується формуванням спільного освітнього і наукового простору та розробкою єдиних критеріїв і стандартів у цій сфері. Сьогодні інноваційні процеси найсильніше простежуються в мові масової й науково-технічної комунікації. І це наочно спостерігається в розвитку такої галузі лінгвістики як термінологія. Відбувається взаємна інтеграція поняттєво-термінологічного апарату різних сфер знань, розширюється міжнародний лексикологічний фонд, відбувається взаємодія різномовних термінологічних систем. Починаючи з 80-х років минулого століття термінологія становить особливий інтерес для фахівців різних галузей науки та лінгвістів, однаково зацікавлених у впорядкуванні та удосконаленні термінологічності систем мови.

Терміни, терміносистеми та термінології завжди були предметом аналізу численних праць лінгвістичного, логічного і загальнонаукового змісту. Тому особлива увага приділялася розробці загальної теорії термінології. Ця сфера термінологічної науки досліджувалася такими вченими, як Т. А. Булаховський, Г. О. Винокур, В. П. Даниленко, Т. Л. Канделакі, Л. А. Капаназе, В. М. Лейчик, Д. С. Лотте, В. М. Прохорова,

О. О. Реформатський, В. І. Сифоров, О. В. Суперанська та ін. Дослідженнями ознак терміну і критеріїв його виділення, класифікації, семантичних процесів, їх зв'язку з екстралінгвістичною реальністю в сучасному мовознавстві займаються О. С. Ахманова, А. Н. Баранова, Т. М. Білоконь, М. Н. Володіна, О. В. Колган, Б. П. Михайлишин, Т. І. Панько, Т. С. Пристайко, Н. Л. Цимбал, С. Д. Шелов та ін. Для повноцінного аналізу проблем термінології необхідне вивчення не тільки теоретичних питань. Стандартизація термінології різних галузей знання є однією з актуальних проблем, що хвилюють лексикологів і лексикографів. Цей напрямок – прикладний, сьогодні, у світлі сучасних інтеграційних процесів, стає все більш потрібним. Виявлення подібності та відмінності в терміносистемах різних мов дозволяє підвести базу під порівняльно-типологічне вивчення термінів, як в галузі лексичної семантики, так і в галузі власне структурної. З огляду на теоретичну важливість і прикладний сенс цього підходу до вивчення термінології, доцільно використовувати термінологічний матеріал підмов, що не зазнали глибокого системного дослідження.

До них належить і «урбоекологія». Урбоекологія це специфічний напрямок в містобудівній науці, предметом якого є дослідження закономірностей взаємодії містобудівних структур з природним середовищем і розробка пропозицій по його оптимізації. Цей науковий напрямок зазнав бурхливого розвитку протягом останнього тридцятиріччя, як в нашій країні, так і за кордоном. За цей час урбоекологія перетворилася з окремої наукової галузі біології в наукову дисципліну дуже важливого прикладного характеру, що забезпечує розв'язання проблем локального і регіонального планування, а також екологізації людської діяльності. Тобто урбоекологія зараз є одним з найбільш перспективних напрямків науки та надзвичайно складною міждисциплінарною цариною, при цьому урбоекологія є відносно новою галуззю знання, терміносистема якої знаходиться на стадії формування. Швидкі темпи розвитку цієї сфери діяльності призводять до розширення її терміносистеми та формування нових термінів шляхом різних наявних в мові прийомів термінотворення, залучення вже наявних слів з суміжних галузей знання.

Ця термінологія являє собою цілісну, широко розгалужену, системно організовану терміносистему, яка охоплює всі базові поняття галузі урбоекології. Системність аналізованої термінології проявляється як в тематико-поняттєвій її організації, так і в впорядкованості, що залежить від власне мовних чинників і виявляє відносини (парадигматичні та синтагматичні) слова до інших слів. Системність проявляється в самих тематичних групах, які об'єднуються на основі семантичної та функціональної спільності й в межах яких виявляються гіперо-гіпонімічні, синонімічні та антонімічні відносини, однаково властиві цій терміносистемі у різних мовах. Авторами вже аналізувались синонімічні та антонімічні відносини в українській, російській, англійській та французькій терміносистемах урбоекології (Тютюнник та ін., 2020).

Мета статті – порівняльний структурно-семантичний аналіз антонімічних відносин термінів урбоекології в англійській, французькій і німецькій мовах. Аналіз проводиться на матеріалі одного з розділів урбоекології «фізичні фактори забруднення міського середовища».

Завдання дослідження: виявлення характерних для цієї терміносистеми типів антонімії, їх порівняльний аналіз на прикладах термінологічних одиниць розглянутих мов.

Актуальність дослідження зумовлена загальною спрямованістю сучасних термінознавчих досліджень на комплексне вивчення феномену антонімії у терміносистемах різних галузей наукових знань та його порівняльний аналіз

у терміносистемах різних мов, що сприятиме систематизації та структуризації досліджуваних терміносистем.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Антонімами називають «однорівневі одиниці мови чи мовлення, значення яких перебувають у відношенні протилежності» (Селіванова, 2006, с. 31). О. О. Реформатський однією з умов появи антонімів вважав наявність якісної ознаки в значенні слова «Тут співвідношення чисто семасіологічне: воно засноване на протиставленні понять, це відношення не є номінативним. Для появи антоніміки необхідна наявність якісних ознак і в значенні слова, які можуть градувати і доходити до протилежного» (Реформатський, 1996, с. 101). На думку Д. М. Шмельова, логічну основу антонімії утворюють протилежні видові поняття, які по суті становлять собою межі прояви будь-якої якості або властивості, що визначається родовим поняттям (Шмельов, 1977, с. 202). Тобто, головним при визначенні антонімії визнається наявність протилежності понять, а саме їхнє протиставлення і несумісність. «Центральним при визначенні лексичної антонімії є поняття протилежності... Наукове визначення протилежності ґрунтується на її філософському і логічному тлумаченні...», – писав Новіков (Новіков, 1973, с. 243–244).

Таким чином в рамках філософсько-світоглядного підходу в антонімії знаходить своє мовне вираження і реалізується один з найважливіших філософських законів, а саме – закон «єдності й боротьби протилежностей». При цьому на думку Н. В. Горохової – бінарність якраз «властива мові і науці в силу її граничної абстрактності, прагненню виявити діалектичні протилежності істотних властивостей явищ, предметів. Антоніми об'єднуються дослідниками в єдину парадигму на основі єдиних для всіх елементів цієї парадигми диференціальних ознак» (Горохова, 2015, с. 82). Цікава думка А. О. Брагіної, яка у своїх дослідженнях прийшла до висновку, що наявність синонімії вже само по собі передбачає наявність антонімії, оскільки ці два явища пов'язані воєдино однією ідеєю, тобто, на її думку, антонімія є окремим випадком синонімії «Синонімічні ряди в антонімічному протиставленні становлять опозиційну єдність, пов'язану родовим поняттям. Лінійним антонімічним зв'язкам протиставлені прямі значення слів, радіальним – відтінки значень» (Брагіна, 1986, с. 83). Її дослідження і дослідні роботи інших учених дозволяють припустити, що ці явища мови «взаємопов'язані і взаємозумовлені» (Горохова, 2015, с. 82).

Щодо існування антонімії у сфері термінології в сучасній лінгвістиці науковці не мають єдиної думки. Як відомо, в науці неодноразово висловлювалося ствердження про те, що антонімічні відношення не властиві термінам, при цьому вказується, що у термінології відбувається просто поділ, відмежування понять, а не їхнє протиставлення. Ці ідеї притаманні наприклад таким науковцям як Л. О. Новіков, на думку якого термінологічній лексиці не властива здатність до антонімічного протиставлення (Новіков, 1982, с. 85), або Л. А. Булаховському, який заперечував існування однокореневих антонімів (Булаховський, 1959, с. 39). Але, на думку нихки вчених ця точка зору не витримує серйозної критики. «Лексиці, мові науки, – пише В. П. Даниленко, – антонімія властива не менше, а скоріше більше, ніж загальнолітературній. І для цього є свої причини, що криються в природі наукових понять» (Даниленко, 1977, с. 79). При цьому, Т. М. Ніколаєва стверджує, що, антонімія термінологічних одиниць – явище навіть більш стійке, ніж синонімія та полісемія (Ніколаєва, 1978 с. 467). У сучасних наукових дослідженнях українських науковців більшість вчених таких, як І. Кочан, Т. І. Панько, Н. Л. Цимбал не заперечує наявність антонімії у термінологічній лексиці, деякі з них, наприклад, Т. І. Панько, навіть стверджують, що «антонімія як семасіологічна категорія невіддільна від термінологічних систем, що номінативно систематизують наукові поняття – складну

багату мережу протиставлень, що сприяє суттєвому впровадженню термінологічної сфери» (Панько, Коган та Мацюк, 1994, с. 188). Тож антонімія притаманна мові науки. Питання лише в тому, які її різновиди властиві науковій термінології. Так, на думку В. П. Даниленко, «в мові науки знаходить застосування два структурних типи антонімії – лексична і словотвірна» (Даниленко, 1977, с. 205). Ці два типи антонімії й реалізуються у термінології містобудівної акустики.

Лексичний тип антонімії у цьому розділі термінології урбоекології у порівнюваних мовах представлений досить широко: **зовнішнє джерело – внутрішнє джерело** живлення мережі = **Insiderquelle – Fremdnetz (Außen-, extern – Innen- (inner-, Insider-), internal source – external source, source (f) extérieure – source (f) intérieure; сильний – слабкий = stark – schwach, müde; сильний звук – слабкий звук = starker Schall – ein müder Laut, strong sound – faint sound, tonalité (f) forte – tonalité (f) faible; прямий – відбитий = direkt – reflektiert / прямий звук – відбитий звук = direkter Schall, Direktschall – Rücklauf, Rückwurf, reflektierter Schall, direct sound – reflected sound, tonalité (f) directe – tonalité (f) reflectée; прямий звуковий промінь – відбитий звуковий промінь = ein direkter Schallstrahl – ein zurückgeworfener Schallstrahl, rayon (m) acoustique direct – rayon acoustique (m) reflecté, direct sound ray – reflected sound ray; прямий сигнал – відбитий сигнал = gerades Signal – reflektiertes Signal, Rücksignal; підведене повітря – відведене повітря = Zuluft – Abluft, input air – output air, air entré (m) – air rejeté (m) і т.і.**

Центральним при визначенні лексичної антонімії термінології урбоекології є поняття протилежності. Логічну основу антонімії утворюють несумісні протилежні видові поняття (контрарні і комплементарні).

Контрарну протилежність виражають вкрай симетричні члени впорядкованої множини (контрарні видові поняття), між якими існує середній проміжний член. Наприклад: **висока – середня і – низька** ізоляція = **hohe Isolierung – mittlere Isolierung – niedrige Isolierung, high insulation – average insulation – low insulation, haute isolation(f) – moyenne isolation (f) – basse isolation (f); висока – середня – низька** щільність = **hohe Dichte – mittlere Dichte – geringe Dichte, high density – average density – low density, haute compacité (f) – moyenne compacité (f) – basse compacité (f); високий – середній – низький** опір = **hoher Widerstand – mittlerer Widerstand – geringer Widerstand, high resistance – intermediate resistance – low resistance, haute résistance (f) – résistance intermédiaire (f) – basse résistance (f), висока – середня – низька** частота = **Hochfrequenz (hohe Frequenz) Mittelfrequenz – Niederfrequenz (tiefe Frequenz), high frequency – medium frequency – low frequency (frequency), haute fréquence (f) – moyenne fréquence(f) – basse fréquence (f).**

У цій термінології такими граничними поняттями є, наприклад, вкрай високі частоти – вкрай низькі частоти = **ultra-hautes fréquences (f) – ultra-basses fréquences (f), extremely high frequencies EHF – extremely low frequencies ELF, extrem hohe Frequenze – extrem niedrige Frequenz;** поперечні звукопоглинальні лаштунки – поздовжені звукопоглинальні лаштунки = **longitudinal acoustical links – transverse acoustical links, coulisses (f) d'absorption phonique longitudinales, schallabsorbierende Querflügel – schallabsorbierende Längsflügel.**

Про граничність йдеться і щодо словотвірних антонімів. Якісні прикметники з префіксами не-, без- (відповідно, в англійській **a-, un-, ir-, non-, extra-** і у французькій **non-, in-, extra-**, в німецькій **in-, un-, extra, dis-, zurück-, ab-**) виступають як антоніми тільки коли вони є граничними, крайніми членами антонімічних парадигми. Тут, можна вважати, що визначені компоненти поєднують типу: однорідні хвилі – неоднорідні хвилі = **ondes (f) homogènes – ondes (f) non-hogènes, homogeneous waves – inhomogeneous**

waves, **homogene Welle** – **inhomogene Welle**; синусоїдальні хвилі – несинусоїдальні хвилі = ondes **sinusoidales** – ondes **non-sinusoidales**, sine (**sinusoidal**) wave – **non-sinusoidal** wave, **sinusförmige Welle** – **nichtsinusförmige Welle** тощо, є граничними членами антонімічної парадигми.

У наведених протиставленнях типу хвилі, що сходяться – хвилі, що розходяться – ondes (f) **convergentes** – ondes (f) **divergentes**, **converging** waves – **diverging** waves, **konvergierende Welle** – **divergierende Welle**; проявляється векторна протилежність (протилежність різноспрямованих дій, рухів, ознак): **aktiv, intensiv, voll** – **passiv** / **активна** віброізоляція **intensive**, aktive Schwingungsisolierung – **пасивна** віброізоляція – **Schwingungsabschirmung, passive Isolation, active house** – **passive house, active vibration isolation** – **passive vibration isolation, isolation (f) active des vibrations** – **isolation (f) passive des vibrations**; **вертикальне** озеленення – **горизонтальне** озеленення = **vertikale Begrünung** – **horizontale Begrünung, wall gardening** – **horizontal gardening, végétalisation (f) verticale** – **végétalisation (f) horizontale**; **поверхневі** акустичні хвилі – **глибокі** акустичні хвилі = **surface acoustic waves** – **deep acoustic waves, onde (f) acoustique de surface** – **onde (f) acoustique profonde**, в німецькій мові такі термінологічні пари не спостерігаються; **зовнішній** – **внутрішній** = **äußer inner-**, **зовнішній шум** – **внутрішній шум** = **äußerer Lärm** – **innerer Lärm, domestic (local)** – **external noise** – **internal noise, bruit (m) extérieur** – **bruit (m) interné**; **тихий** – **шумний** = **leise, ruhig, geräuschlos, lärmlos** – **lärmig, laut, unruhig, lärmvoll, geräuschvoll**, **тихе приміщення** – **шумне приміщення** = **ruhiger, geräuschloser Raum** – **lärmiger, geräuschvoller Raum, quiet room** – **noisy room; pièce (f) silencieuse** – **pièce (f) bruyante**; **стаціонарний** – **мобільний** = **stationär, ständig** – **mobil, beweglich**, **стаціонарне джерело шуму (тепла)** – **мобільне джерело шуму** = **stationäre Wärmequelle, Geräuschquelle** – **bewegliche Geräuschquelle, stationary noise source (heat)** – **mobile noise source; source (f) sonore fixé** – **mobile source (f) sonore**; **лінійний** – **точковий** = **Linear** – (у складі складних слів) **Punkt-, лінійне джерело** – **точкове джерело** = **Linienquellen** – **Punktquelle, line source** – **point source, source (f) linéaire de son** – **source (f) ponctuelle de son**; **об'єктивний** – **суб'єктивний** = **objektiv** – **subjektiv**, **об'єктивна оцінка шуму** – **суб'єктивна оцінка шуму** = **objektive Lärmeinschätzung** – **subjektive Lärmeinschätzung, objective noise evaluation** – **subjective noise evaluation; évaluation (f) objective** – **évaluation (f) subjective**; **шкідливий** – **корисний** = **schädlich, ungesund, -belästig-, Stör** – **nützlich, Nutz-, gesund, шкідливий звук** – **корисний звук** = **ungesunder Lärm, Störlärm**; **шкідливий вплив шуму** **Lärmbelästigung** – **Nutzlärm, harmful sound** – **useful sound; son (m) nuisible** – **son (m) utile** і т.і.

Антоніми, які мають нейтральне значення (комплементарна пара, яка не може бути розширена), розповсюджені як в англійській і французькій мовах, так і в німецькій мові, тому їх можна вважати підвидом останніх: **уявний** – **реальний** = **virtuelle Lichtquelle** (уявне джерело світла), **virtual source** – **real source, source (f) virtuelle** – **source (f) réelle; scheinbare Bezugsbasis** (уявна база) – **реальний** – **wirkliche (wahre) Oberfläche** (реальна поверхня), **Realbasis** (реальна база); **падаючий** – **відбитий** = **падаюча хвиля** – **відбита хвиля, incident wave** – **reflected wave, onde (f) incidente** – **onde (f) refletée, вільний** – **пов'язаний** = **frei, unerschlossener Stadtbereich** – **вільний простір (в межах міста)**; **вільні** коливання – **пов'язані** коливання = **freie Schwingung** – **gekoppelte Schwingungssysteme, free space** – **connected space; free fluctuations** – **related fluctuations; oscillations (f) libres** – **fluctuations (f) liées; espace (m) libre** – **espace (m) connecté**.

Як бачимо, в порівнюваних варіантах досліджуваної терміносистеми картина практично однакова. Антоніми, які мають крім цього проміжне значення частіше зустрічаються в термінології урбоекології всіх трьох порівнюваних мов. А терміни-

антоніми, які припускають комплементарну протилежність і мають на меті не самовиключення, а додаток, зустрічаються частіше в терміносистемах англійської та французької мови. В німецькій термінології вони використовуються рідше. Тут має місце і комплементарна протилежність, яка, на думку Л. А. Новикова, «на відміну від контрарної характеризується тим, що між протиставленими членами (видовими поняттями), що доповнюють тут один одного до єдиного цілого (родового поняття) і, які є за своєю природою граничними, немає ніякого середнього, проміжного члена» (Новіков, 1973, с. 245).

Також у термінології урбоекології порівнюваних мов присутній словотвірний тип антонімії, який виражається за допомогою регулярного використання префіксів. Найчастіше при цьому спостерігається чергування префіксів з їх відсутністю: **симетричні** хвилі = ondes (f) **symétriques** – ondes (f) **asymétriques**, **symmetrical** wave – **asymmetric** wave, **symmetrische** Welle – **несиметричні** хвилі – **unsymmetrische** Welle; **екрановані** ділянки – endroits (m) **écranisés** – endroits (m) **non-écranisés**, **screened** area – **unscreened** area, **abgeschirmte** Fläche – **ungeschirmte** Fläche; **постійний** шум – bruit (m) **constant** – bruit (m) **non-constant**, **stationary** noise – **non-stationary** noise, **stabile** Lautstärke – **непостійний** шум – **instabile** Lautstärke; **рівномірний** шум – **gleichmäßige** Geräusche – **нерівномірний** шум – **ungleichmäßige** Geräusche, **regular** noise – **irregular** noise; прозорий – **durchsichtig** – **непрозорий** – **undurchsichtig** – акустично **прозорий** екран – akustisch **durchsichtiger** Leuchtschirm, **transparenter** Schirm, **Durchsichtsschirm** – акустично **непрозорий** екран – **strahlungsundurchlässiger** Schirm, **плоска** звукова хвиля – **ebene** Schallwelle – **неплоска** звукова хвиля (відсутнє поняття **неплоска**); **неоднорідна** – **inhomogene ebene** Schallwelle, **nicht uniforme** (тут не префікс, а заперечне слово з прикметником) **ebene** Welle **plane** sound wave – **non-planar** sound wave, onde (f) sonore **plate** – onde (f) sonore **non-plate**; **сельбищна** територія – Wohngebietsfläche – **позасельбищна** територія – außerörtliche Flächen, **residential** area – **nonresidential** area, zone (m) **résidentiel** – zone (m) **non-résidentiel**; індекси шуму **сельбищної** території – Geräuschzahl der **Wohngebietsfläche** – індекси шуму **позасельбищної** території – Geräuschzahl der **außerörtlichen** Flächen; зона акустичного **комфарту** – akustisches Wohlbefinden – зона акустичного **дискомфарту** – akustisches Unwohlsein, acoustically (acoustic) **comfort** area – acoustically (acoustic) **discomfort** area, zone (m) du **confort** acoustique – zone (m) du **disconfort** acoustique; **баланс** – Gleichgewicht, **Balance** – **дисбаланс** – **Ungleichgewicht**, **Disbalance**, **balance** – **imbalance**, **balance** (f) – **disbalance** (f); **модуляція** – **Modulation** – **демодуляція** – **Demodulation**, **Rückmodulation**, **modulation** – **demodulation**, **modulation** (f) – **démodulation** (f).

Різниця тільки в тому, що в англійській і французькій мовах такі префікси як **non-** не зовсім втратили своє власне смислове значення і в деяких випадках пишуться зі словами не разом, а через дефіс. А ось варіант з різними приставками, такий характерний для німецької термінології, в англійській і французькій хоч і має місце, але представлений значно рідше: **вхідний** – **вихідний** pare-bruit (m) **de l'entrée** – pare-bruit (m) **de sortie**, **inlet** silencer – **outlet** muffler, **Eingangs** – **Ausgangs** – **вхідний** глушник, **Eingangspuffervorrichtung** – **вихідний** глушник **Ausgangspuffervorrichtung**; хвилі, що сходяться – хвилі, що розходяться – **convergente** – onde (f) **divergente**, converging waves – **diverging** waves, **konvergierende** Welle – **divergierende** (auseinanderlaufende) Welle і т.п.

Наведені приклади показують парадигматичні відносини, що реально існують у цьому розділі термінології аналізованих мов. Вони усвідомлюються носіями мови й перш за все фахівцями, про що свідчать не тільки заяви, які цитувалися вище, але і текстові дані з паралельним вживанням антонімів, типу: **лінійні** і **крапкові**

джерела sources (f) **linéaires et pointées**, linear and point sources, **Linien- und Punktquellen**; стаціонарні і мобільні джерела звуку sources (f) **stationnaires et mobiles**, **stationary and mobile** sound sources, **stationäre und mobile** Schallquellen. За допомогою сполучника **i** (and – англ., Et – франц., Und – нім.) тут поєднуються найменування анатомічних ознак однаково в розглянутих мовах, і таке вживання спеціальних понять, що протиставлені за певною ознакою, є характерним для цієї термінології.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Термінологія урбоекології являє собою цілісну, широко розгалужену, системно організовану терміносистему, яка охоплює всі базові поняття в цій галузі знання. Цій термінології в англійській, французькій та німецькій мовах властива антонімія як прояв парадигматичних відносин і тут представлені всі основні семантичні типи антонімів: 1) антоніми, які виражають якісну протилежність саме вони реалізують контрарну протилежність; 2) антоніми, які виражають компліментарність; 3) антоніми, які виражають протилежну спрямованість дій, ознак і властивостей – векторна протилежність. Представлене нами дослідження дозволяє зробити висновок, що антонімічні відносини притаманні терміносистемі урбоекології та відіграють вагомую роль у структуруванні понять цієї наукової галузі знань. Більш того лексикологічна та семантична структура цих відносин в англійській, французькій і німецькій терміносистемах практично збігається. І, якщо синонімія, притаманна цій термінології, якоюсь мірою позбавляє її точності, вносить в неї варіативність, то антонімічні відносини, навпаки є проявом її системності та цілісності.

У цій статті ми торкнулися тільки такої галузі лексико-семантичних відносин досліджуваної терміносистеми як антонімія. Не менший інтерес становить порівняльне дослідження синонімічних, гіпонімічних та мотиваційних відносин властивих даній терміносистемі в англійській, французькій та німецькій мовах.

Бібліографічний список

- Брагина, А. А., 1986. *Синонимы в литературном языке*. Москва : Наука.
- Булаховський, Л. А., 1959. *Нариси із загального мовознавства*. 2-ге вид. Київ : Радянський школяр.
- Горохова, Н. В., 2015. Антонимия в англоязычной терминологии нефтегазового дела. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*, 5–1 (47), с. 81–84.
- Даниленко, В. П., 1977. *Русская терминология: Опыт лингвистического описания*. Москва : Наука.
- Николаева, Т. М., сост. 1978. Краткий словарь терминов лингвистики текста. В : Т. М. Николаева, ред. *Новое в зарубежной лингвистике*. Москва : Прогресс, 8 : Лингвистика текста, с. 467–472.
- Новиков, Л. А., 1973. *Антонимия в русском языке: семантический анализ противоположности в лексике*. Москва : Издательство Московского университета.
- Новиков, Л. А., 1982. *Семантика русского языка*. Москва : Высшая школа.
- Панько, Т. І., Коган, І. М. та Мацюк, Г. П., 1994. *Українське термінознавство*. Львів : Світ.
- Реформатский, А. А., 1996. *Введение в языковедение*. Москва : Аспект Пресс.
- Селіванова, О. О., 2006. *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*. Полтава : Довкілля-К.
- Тютюнник, В. Ю., Дегтярева, Ю. В., Голяк, В. И. и Ильева, Е. А., 2020. Особенности синонимических отношений в русской, английской и немецкой терминологии

урбоєкології. *Лінгвістика. Лінгвокультурологія*, 16 : Картина світу у життєдіяльності людини, с. 173–192.

Шмелев, Д. Н., 1977. *Современный русский язык: лексика*. Москва : Просвещение.

References

- Bragina, A. A., 1986. *Sinonimy v literaturnom yazyke* [Synonyms in the literary language]. Moskva : Nauka. (in Russian).
- Bulakhovskiy, L. A., 1959. *Narysy iz zahalnoho movoznavstva* [Essays on general linguistics]. 2nd ed. Kyiv : Radianskyi shkoliaryk. (in Ukrainian).
- Danilenko, V. P., 1977. *Russkaya terminologiya : Opyt lingvisticheskogo opisaniya* [Russian terminology : The experience of linguistic description]. Moskva : Nauka. (in Russian).
- Gorokhova, N. V., 2015. Antonimiya v angloyazychnoy terminologii neftegazovogo dela [Antonymy in the english terminology of petroleum engineering]. *Filologicheskie nauki. Voprosy teorii i praktiki*, 5–1 (47), pp. 81–84. (in Russian).
- Nikolaeva, T. M., compiler 1978. *Kratkiy slovar terminov lingvistiki teksta* [A short dictionary of terms in the linguistics of the text]. V : T. M. Nikolaeva, ed. *New in foreign linguistics*. Moskva : Progress, 8 : Text linguistics, pp. 467–472. (in Russian).
- Novikov, L. A., 1973. *Antonimiya v russkom yazyke : semanticheskyy analiz protivopolozhnosti v leksike* [Antonymy in Russian : Semantic Analysis of Opposites in Vocabulary]. Moskva : Izdatelstvo Moskovskogo universiteta. (in Russian).
- Novikov, L. A., 1982. *Semantika russkogo yazyka* [Semantics of the Russian language]. Moskva : Vysshaya shkola. (in Russian).
- Panko, T. I., Kohan, I. M. and Matsiuk, H. P., 1994. *Ukrainske terminoznavstvo* [Ukrainian terminology]. Lviv : Svit. (in Ukrainian).
- Reformatskiy, A. A., 1996. *Vvedenie v yazykovedenie* [Introduction to linguistics]. Moskva : Aspekt Press. (in Russian).
- Selivanova, O. O., 2006. *Suchasna linhvistyka : terminolohichna entsyklopediia* [Modern linguistics : terminological encyclopedia]. Poltava : Dovkillia-K. (in Ukrainian).
- Shmelev, D. N., 1977. *Sovremennyy russkiy yazyk : leksika* [Modern Russian language. Vocabulary]. Moskva : Prosveshchenie. (in Russian).
- Tiutiunyk, V. Yu., Degtyarova, Yu. V., Golyak, V. I. and Ilyeva, K. A., 2020. Osobennosti sinonimicheskikh otnosheniy v russkoy, angliyskoy i nemetskoy terminologii urboekologii [The peculiarities of synonymous relations in Russian, English and German terminology of urban ecology]. *Linguistics. Linguaculturology*, 16 : Picture of the world in human life, pp. 173–192. (in Russian).

Стаття надійшла до редакції 24.10.2021.

V. Tyutyunyk

V. Holiak

K. Ilyeva

TO THE QUESTION OF ANTONYMIC RELATIONS IN ENGLISH, FRENCH AND GERMAN TERM SYSTEMS OF URBAN ECOLOGY

The purpose of this article is a comparative structural and semantic analysis of the antonymous relations of the terms of urban ecology in English, French and German. The analysis is based on one of the urban ecology sections of “physical factors of urban pollution”. Identifying similarities and differences in the terminological systems allows us to bring the basis for a comparative-typological study of terms, both in the field of lexical semantics and in the field of lexical morphology. In modern linguistics, the question

of the existence of antonymous relations in terminological systems is debatable. As you know, science has repeatedly stated that antonymous relations are not inherent in the terms, and it is indicated that it is more of simple division, delimitation of concepts, rather than their opposition. These ideas are typical for such scientists as L. O. Novikov or L. A. Bulakhovsky, who denied the existence of monosyllabic antonyms. But according to today's leading scholars, lexical antonymy is inherent to the scientific language even more than to the literature language. The antonymy is even more specific to terminological units than synonymy or polysemy. The phenomenon of terminological antonymy is quite widespread in terminological vocabulary, the only question is which of these varieties are inherent to the scientific field. According to V. P. Danylenko, "two structural types of antonyms in the language of science are used – lexical and word-forming". The lexical type of antonymy is quite widely represented in the studied term system. Central to determining the lexical antonymy of the terminology of urban ecology is the concept of opposition. The logical basis of antonymy is formed by incompatible opposite species concepts (contrasting and complementary). The contrary difference is expressed by highly symmetric members of an ordered set (contrasting species concepts), between which there is a middle intermediate term.

As you can see, in the compared versions of the studied urban ecology terminology, the picture is almost the same. The word-forming type of antonymy is expressed through the regular use of prefixes. Most often there is an alternation of prefixes with its absence. The only difference is that in English and French such prefixes have not completely lost their own meaning. The vector difference is also manifested. The only difference is that such prefixes have not completely lost their own meaning and in some cases are written with words not together, but through a hyphen.

The study presented allows us to conclude that antonymic relations are inherent in the term system of urban ecology and play a significant role in structuring the concepts of given scientific field. So, if the synonymy inherent in this terminology to some extent deprives it of its accuracy, introduces variability into it, the antonymous relations, on the contrary, are the manifestation of its consistency and integrity.

Key words: *terminology, branch terminologies, terminological systems, urban ecology terminology, antonyms, antonymous relations, word formation type antonyms, lexical type antonyms, paradigmatic relations, contrary difference, complementary difference, vector difference.*